

Karakter ve Değer Eğitimi

Farklı Bakışlar • Örnek Etkinlikler

Editörler:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Doç. Dr. Adem BELDAĞ

3. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Editörler: Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ - Doç. Dr. Adem BELDAĞ

KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

ISBN 978-605-241-615-0

DOI 10.14527/9786052416150

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mart 2019, Ankara

3. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ

Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A

Kazan/ANKARA

Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu kitap, son yıllarda üzerinde çok konuşulan ve akademik olarak çalışılan ancak kökleri insanlık tarihi ile eş tutulabilecek karakter ve değer eğitimi üzerine farklı bakışları ile örnek etkinlikleri bir arada okuyucusuna sunmayı amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda kitap üç ana kısımdan ve bunların altında özelliklerine göre bölümlerden oluşmaktadır. Birinci kısımda karakter ve değer eğitiminin kuramsal ve felsefi temelleri ve kalkınma, çok kültürlülük, din, ahlak, medya ve okul-yönetim gibi ilişkili kavramları ortaya konmuştur. İkinci kısımda, karakter ve değerler eğitimi ana başlığı altında eğitim boyutu ele alınmıştır. Bu doğrultuda, karakter ve değer eğitiminin; Türk eğitim tarihi, aile-çevre-okul, okul dışı öğrenme, rehberlik, fen bilimleri, sanat eğitimi, tarih, edebî ürün gibi farklı boyutlarla ilişkisi ele alınmış ve alanda yapılan lisansüstü çalışmaların genel görünümü hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü kısımda ise, alan uzmanları tarafından temel eğitim ve ortaöğretim kademeleri dikkate alınarak geliştirilen örnek etkinlikler yer almaktadır.

Karakter ve değer eğitimi “değerler eğitimi” başlığıyla 2005 yılından itibaren öğretim programlarına girdikten sonra uygulayıcılar ile araştırmacıların ilgisi her geçen gün artarak devam etmiş son olarak 2018 yılında ortaöğretim ve temel eğitimde tüm öğretim programlarının üzerine inşa edildiği temel öğelerden biri olmuştur. Birçok lisans ve lisansüstü programda farklı isimlerle seçmeli ders olarak yer alan karakter ve değer eğitimi, Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) ders içerikleri ile ilgili yaptığı düzenleme sonucunda eğitim fakültelerinde yer alan birçok programa aynı ad ile zorunlu ders olarak getirilmiştir. Bu bağlamda kitabın okuyucu kitlesi, eğitim fakülteleri lisans öğrencileri, lisansüstü öğrencileri ve uygulayıcılar olan öğretmenler olarak belirlenmiştir.

Kitabın bölümleri, Türkiye’de farklı üniversitelerde başta eğitim fakülteleri olmak üzere farklı fakültelerde görev yapmakta olan alanın uzmanı akademisyenler tarafından yazılmıştır. Yazar havuzunun oluşturulmasında çalışma alanları dikkate alınmış ve bölümün özelliklerine göre yazarlarımıza teklifte bulunulmuştur. Bu süreçte yazarlarımıza gösterdikleri emek, hassasiyet ve özveri için şükranlarımızı sunarız. Ayrıca kitabın hazırlamasında görüşleri ile katkı sağlayan meslektaşlarımız, bu süreçte desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN’a ve her aşamada yanımızda olan Pegem Akademi ailesine teşekkür ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Doç. Dr. Adem BELDAĞ

ORCID No: 0000-0002-3482-4273

Aralık 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ - Doç. Dr. Adem BELDAĞ

1. KISIM: Kuramsal Temeller

1. BÖLÜM: Değerler: Temel Kavramlar

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*

2. BÖLÜM: Karakter Eğitimi ve Temel Kavramlar

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAŞCI NAMLI, *Atatürk Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0003-2865-5976

3. BÖLÜM: Eğitim Felsefesi ve Hedefleri Bakımından Karakter ve Değer Eğitimi

Doç. Dr. Gürkan ERGEN, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-6494-6554

4. BÖLÜM: Kültür, Kalkınma ve Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Oktay AKBAŞ, *Kırıkkale Üniversitesi*

5. BÖLÜM: Çokkültürlü Toplumlarda Değerler

Doç. Dr. Filiz GÖKTUNA YAYLACI, *Anadolu Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-7937-8676

6. BÖLÜM: Din, Ahlak ve Değerler

Doç. Dr. Hasan MEYDAN, *Sakarya Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-9093-7555

7. BÖLÜM: Değerler ve Medya

Uzm. Selçuk ÖNDER, *Milli Eğitim Bakanlığı, Değerler Eğitimi Uzmanı*

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN, *Sakarya Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-8477-6134

8. BÖLÜM: Değerlere Dayalı Okul ve Yönetimin İmkânı

Doç. Dr. Ali Faruk YAYLACI, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*

2. KISIM: Karakter ve Değer Eğitimi

9. BÖLÜM: Öğretim Programlarında Değer Eğitimi

Doç. Dr. Adem BELDAĞ, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-3482-4273

10. BÖLÜM: Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler

Dr. Öğr. Üyesi Seher YARAR KAPTAN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5714-3684

11. BÖLÜM: Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Değer Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Feride ERSOY, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0001-7088-4903

12. BÖLÜM: Değer Eğitiminde: Aile, Çevre ve Okul

Prof. Dr. Ahmet NALÇACI, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-7821-7504

13. BÖLÜM: Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Değer Eğitimi

Prof. Dr. Bayram TAY, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0003-2466-1527

14. BÖLÜM: Değer Eğitiminde Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Nuri DİCLE, *Sinop Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-2765-8457

Dr. Cem GENÇOĞLU

Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, ANKARA

15. BÖLÜM: Farklı Bir Disiplinden Değerler Eğitimine Bakış:**Fen Bilimleri Eğitimi**

Doç. Dr. Ahmet TEKBIYIK, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0001-7759-3121

Öğr. Esra ÇAVDAR

Milli Eğitim Bakanlığı, Kalkandere İmam Hatip Lisesi

16. BÖLÜM: Sanat ve Estetik Değer Eğitimi

Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0003-3838-6247

17. BÖLÜM: Değer Eğitiminde Edebî Türlerin Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0002-0693-4651

Dr. Öğr. Üyesi Sevda YILMAZ, *Bayburt Üniversitesi*

18. BÖLÜM: Değerlerin Aktarım Aracı Olarak Tarih Öğretimi: Amaç ve İşlev

Doç. Dr. M. Ahmet TOKDEMİR

Devlet Arşivleri Başkanlığı, İSTANBUL

19. BÖLÜM: Türkiye’de Karakter ve Değer Eğitimi Araştırmaları

Dr. Öğr. Üyesi Gizem ENGİN, *Ege Üniversitesi*

ORCID No: 0000-0003-2532-8136

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. KISIM: KURAMSAL TEMELLER

1. BÖLÜM

DEĞERLER: TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	3
Değer Kavramı.....	3
Değerlerin Özellikleri	6
Değerlerin İşlevleri	8
Değerlerin Sınıflandırılması.....	9
Geniş Özet	13
Kaynaklar.....	15

2. BÖLÜM

KARAKTER EĞİTİMİ VE TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	17
Karakter Eğitimine İlişkin Kavramlar	21
Karakter	21
Tutum.....	21
Değer.....	22
Mizaç/Huy.....	24
Erdem	24
Ahlak.....	25
Kişilik/Şahsiyet	26
Geniş Özet	26
Kaynaklar.....	28

3. BÖLÜM

EĞİTİM FELSEFESİ VE HEDEFLERİ BAKIMINDAN KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

Giriş.....	31
Felsefe ve Eğitim Felsefesi	32
Önce Felsefe	32
Felsefenin ve Felsefi Bakışın Bilimle İlişkisi.....	34
Felsefe ve Eğitim İlişkisinden Eğitim Felsefesine	39
Karakter ve Değer Eğitiminin Hedefi	41
Sonuç Yerine.....	45
Geniş Özet	46
Kaynaklar.....	47

4. BÖLÜM

KÜLTÜR, KALKINMA VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş	49
İktisadi Gelişme ve Kalkınma	50
Kültür ve Kalkınma İçin Tasarlama	52
Değerlerin Öğrenilmesi İçin Gerekli Ekoloji.....	54
Kültürel Değişme ve Değerler	56
Kültürel Farklılıklar ve Benzerlikler.....	57
Güç Mesafesi	58
Bireyci/ Toplumcu.....	59
Belirsizlikten Kaçınma	60
Erkeksi Roller ve Kadınsı Roller.....	61
Geniş Özet	63
Kaynaklar	65

5. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA DEĞERLER

Giriş.....	67
Sosyolojik Tahayyül ve Değerler.....	68
Çeşitliliğin Belirginleştiği Bir Dünya.....	70
Çokkültürlü Toplum ve Çokkültürcülük.....	73
Çokkültürlü Toplumlarda Dönüşen Değerler	76
Çokkültürlü Toplumlarda Değerler ve Eğitim.....	79
Sonuç.....	81

Geniş Özet	82
Kaynaklar.....	85

6. BÖLÜM

DİN, AHLAK VE DEĞERLER

Giriş.....	87
Ahlaki İlke ve Değerlerin Dini Temeli.....	88
Günümüz Değerler Eğitimi Çalışmalarında Dinin Yeri.....	93
Geniş Özet	96
Kaynaklar.....	98

7. BÖLÜM

DEĞERLER VE MEDYA

Giriş.....	99
Medya Kavramına Genel Bir Bakış	100
Geleneksel Medya ve Yeni Medya Arasındaki Farklar	102
Sosyal Medya	103
Sosyal Medya Ortam ve Araçları.....	103
Sosyal Medyanın Hayatımızdaki Olumlu ve Olumsuz Etkileri	104
Medyanın Kültür ve Değerler Bağlamında Etkileri	105
Medya Araçlarının Eğitsel Amaçlarla Kullanılması.....	108
Geniş Özet	110
Kaynaklar.....	111

8. BÖLÜM

DEĞERLERE DAYALI OKUL VE YÖNETİMİN İMKÂNI

Giriş.....	113
Eğitim ve Değer	115
Yönetim ve Değerler.....	116
Örgütlerin Güncel Değerleri.....	118
Değerlere Dayalı Okul	123
Değerlere Göre Yönetim Yaklaşımı.....	124
Değerlere Dayalı Okul ve Yönetimi	126
Sonuç.....	128
Geniş Özet	130
Kaynaklar.....	131

2. KISIM: KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ

9. BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞER EĞİTİMİ

Giriş.....	136
2018 Öğretim Programlarında Değer Eğitimi Anlayışı	137
Sonuç Yerine.....	141
Geniş Özet	143
Kaynaklar.....	144

10. BÖLÜM

KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNDE YAKLAŞIMLAR, YÖNTEMLER VE TEKNİKLER

Giriş.....	146
Değer Eğitimi Yaklaşımları	146
Genel Değer Eğitimi Yaklaşımları	147
Değerlerin Doğrudan Öğretimi/Telkin Edilmesi Yaklaşımı (Endoktrinasyon/ Değer Aktarma/Değer Aşılama)	147
Değerlerin Açıklanması/Belirginleştirme Yaklaşımı (Değer Ayrımı).....	150
Değer Analizi Yaklaşımı (Değer Çözümlemesi)	154
Ahlaki Muhakeme/Ahlaki İnkilem (Sorgulama/Bilişsel Ahlaki Gelişim/İnkilem Tartışması)	156
Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program).....	159
Diğer Değer Eğitimi Yaklaşımları	160
Eylem/Davranış (Yaparak/Yaşayarak) Öğrenme/ Hareket Öğrenimi Yaklaşımı	160
Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları	160
Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı	161
Konstanz Yöntemiyle İnkilem Tartışmaları Yaklaşımı	162
Değer Öğretimi Hareketleri	162
Karakter Eğitimi	162
Vatandaşlık Eğitimi	162
Ahlak Eğitimi	163
Değerler Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	163
Sonuç Yerine.....	164
Geniş Özet	167
Kaynaklar	168

11. BÖLÜM TÜRK EĞİTİM VE KÜLTÜR TARİHİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Giriş.....	172
Türk Eğitim ve Kültür Tarihinde Değer Eğitimi	173
Tarihi Kültürel Birikim ve Değer Eğitimi	173
Günümüzde Türk Eğitim Sisteminde Değer Eğitimi	181
Sonuç.....	185
Geniş Özet	186
Kaynaklar.....	187

12. BÖLÜM DEĞER EĞİTİMİNDE: AİLE, ÇEVRE VE OKUL

Giriş.....	189
Değerlerin Kazandırılmasında Ailenin Rolü	191
Değerlerin Kazandırılmasında Çevrenin Rolü.....	194
Değerlerin Kazandırılmasında Okulun ve Öğretmenin Rolü	198
Geniş Özet	202
Kaynaklar.....	204

13. BÖLÜM OKUL DIŞI ÖĞRENME ÇEVRELERİNDE DEĞER EĞİTİMİ

Giriş.....	207
Okul Dışı Öğrenme	209
A. Hazırlık (Okul dışı öğrenme çevrelerine gitmeden önce yapılması gerekenler).....	214
B. Okul Dışı Öğrenme Çevresinde Eğitim Öğretim Etkinlikleri (Okul dışı öğrenme çevrelerinde yapılması gerekenler).....	215
C. Okul Dışı Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri (Okul dışı öğrenme çevreleri etkinliği sonrasında yapılması gerekenler)	216
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okul Dışı Öğrenme, Değer ve Değerler Eğitimi	220
Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Değerler Eğitimi	223
Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Bilimsellik Değeri	224
Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Vatansızlık Değeri	225
Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Sevgi Değeri	227
Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinde Yardımseverlik Değeri	229
Geniş Özet	232
Kaynaklar.....	235

14. BÖLÜM

DEĞER EĞİTİMİNDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK

Giriş	237
Değer, Değer Eğitimi ve Öğretmen	237
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	239
Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Değerler	241
Psikolojik Danışman ve Değerler	241
Psikolojik Danışman–Danışan İlişkisinde Değerler	242
Değerler Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Rolü.....	244
Geniş Özet	246
Kaynaklar.....	249

15. BÖLÜM

FARKLI BİR DİSİPLİNDEN DEĞERLER EĞİTİMİNE BAKIŞ: FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ

Giriş.....	251
Fen Bilimleri Eğitiminde Değerler.....	252
Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi.....	254
Sosyobilimsel Karar Verme ve Değerler Eğitimi	255
Kobay Hayvanlar Konusunda Örnek Bir Sosyobilimsel Karar Verme Etkinliği.....	256
Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerler Eğitimi.....	257
Ekoeleştirici Yoluyla Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik İçin Eğitim Bağlamında Değerler Eğitimi	259
Fen Bilimleri Eğitiminde Değerlerin Sınıflandırılması ve Değer Eğitimi Yaklaşımları	260
Geniş Özet	263
Kaynaklar.....	264

16. BÖLÜM

SANAT VE ESTETİK DEĞER EĞİTİMİ

Giriş.....	267
Sanat Eğitimi	268
Sanat Eğitiminde Bir Değer Olarak Estetik.....	269
Sanat ve Estetik Eğitimin Gerekliliği	271
Estetik Gelişim Aşamaları.....	272

Parsons'ın Estetik Gelişim Aşamaları.....	273
Housen'ın Estetik Gelişim Aşamaları	274
Sonuç Yerine.....	275
Geniş Özet	276
Kaynaklar.....	277

17. BÖLÜM

DEĞER EĞİTİMİNDE EDEBÎ TÜRLERİN KULLANIMI

Giriş.....	279
Değer Eğitiminde Edebî Türlerin Kullanımı	280
Geniş Özet	289
Kaynaklar.....	292

18. BÖLÜM

DEĞERLERİN AKTARIM ARACI OLARAK TARİH ÖĞRETİMİ: AMAÇ VE İŞLEV

Giriş.....	295
Tarih Öğretiminin Amaçları.....	296
Öğretim Programlarında Tarih Öğretiminin Amaçları ve Değerler	299
Tarih Dersleri ve Değerler	300
Tarih Derslerinde Değer Eğitimi Uygulamaları	302
Geniş Özet	308
Kaynaklar.....	310

19. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI

Türkiyede Karakter ve Değer Eğitimi Araştırmaları	314
Genişletilmiş Özet	323
Kaynaklar.....	324